

Právo na pietu

Znemožnění realizace práva na pietu je zásahem do soukromí, který podle okolností může odůvodnit potřebu ochrany pozůstalé fyzické osoby podle ustanovení § 11 násl. o. z. Je-li pak takovým zásahem současně např. znevážena samotná zemřelá fyzická osoba, pak přistupuje i možnost postmortální ochrany této osoby podle § 15 odst. 1 o.z.

(Rozsudek Nejvyššího soudu České republiky sp.zn. 30 Cdo 2782/2007, ze dne 16.8.2007)

Nejvyšší soud České republiky rozhodl v právní věci žalobkyně M. S., zastoupené advokátkou, proti žalovanému: B. h. F., příspěvková organizace, o ochranu osobnosti, vedené u Krajského soudu v Ústí nad Labem, pobočka v Liberci, pod sp. zn. 36 C 4/2006, o dovolání žalobkyně proti rozsudku Vrchního soudu v Praze, ze dne 3. dubna 2007, č.j. 1 Co 44/2007-62, tak, že rozsudek Vrchního soudu v Praze ze dne 3. dubna 2007, č.j. 1 Co 44/2007-62, se zrušuje a věc se vrací uvedenému soudu k dalšímu řízení.

Z odůvodnění :

Krajský soud v Ústí nad Labem, pobočka v Liberci, rozsudkem ze dne 20. listopadu 2006, č.j. 36 C 4/2006-47, uložil žalovanému omluvit se žalobkyni dopisem ve znění: „ Omlouváme se za zásah do Vašich citových vztahů způsobený tím, jak jsme se zachovali k osobním věcem Vašeho zesnulého syna a vybavení jeho bytu a za to, že jsme tímto způsobem zároveň porušili důstojnost a památku zesnulého R. S. Žalovanému dále uložil zaplatit žalobkyni na náhradu nemajetkové újmy částku 20.000,- Kč. Dále rozhodl o náhradě nákladů řízení a o povinnosti zaplatit soudní poplatek za řízení.

Soud prvního stupně vyšel ze zjištění, že žalovaný, přesto, že mu žalobkyně písemně sdělila úmrtí jejího syna, když z přípisu jasně vyplýval i její zájem o vyklizení jeho bytu, neumožnil žalobkyni tento záměr uskutečnit a byt byl vyklizen postupem obvyklým u bytů osob zcela osamělých. Žalobkyně jako pozůstalá matka neměla možnost sama rozhodnout o tom, které věci ze synovy pozůstalosti si ponechá na památku, a které odstraní. Žalovaný zapříčinil, že žalobkyně zjistila způsobem pro ni traumatizujícím, jak skončily věci, které její syn za života užíval, což znásobilo její duševní utrpení ze smrti syna. Žalovaný tak zasáhl do práv žalobkyně chráněných ustanovením § 11 násl. občanského zákoníku (dále jen „o.z.“), konkrétně do jejího práva na soukromí, vytváření si rodinných vazeb a uchování památky po nejbližším rodinném příslušníkovi.

O odvolání žalovaného rozhodl Vrchní soud v Praze rozsudkem ze dne 3. dubna 2007, č.j. 1 Co 44/2007-62, kterým rozsudek soudu prvního stupně změnil tak, že žalobu v plném rozsahu zamítl. Současně žalobkyni uložil zaplatit soudní poplatek a nahradit žalovanému náklady řízení před soudy obou stupňů. Rozhodnutí odůvodnil především úvahou, že vyklizení věcí žalovaným z bytu zemřelého syna žalobkyně není zásahem do práv chráněných ustanovením § 11 o.z., neboť předmětem všeobecného osobnostního práva je osobnost každé fyzické osoby v její fyzické morální jednotě. Kromě hodnot tvořících integritu fyzické osoby, které vypočítává § 11 o.z. pouze příkladmo, jsou chráněny i hodnoty další, přičemž vždy musí jít o hodnoty ryze osobní povahy. Charakteristickým znakem osobnostních práv pak je, že jsou dána každé fyzické osobě od jejího narození (případě početí) až do její smrti. Proto vyklizení bytu zemřelého syna žalobkyně a částečná likvidace jeho věci nemůže představovat neoprávněný zásah do jejích osobnostních práv ani jejího zemřelého syna. To i

v případě, že by žalobkyně měla k jeho věcem pietní vztah a subjektivně vnímala způsob nakládání s nimi jako traumatizující, když subjektivní pocity nejsou pro posouzení věci z hlediska ustanovení § 11 násl. o.z. rozhodné, protože ochranu osobnosti není možno přiznat za subjektivní pocity fyzických osob. Význam zde (totiž) má objektivní hledisko.

Rozsudek Vrchního soudu v Praze byl doručen zástupkyni žalobkyně dne 2. května 2007 a téhož dne nabyl právní moci.

Proti uvedenému rozsudku odvolacího soudu, podala žalobkyně dne 21. května 2007 včasné dovolání. Jeho přípustnost odvozuje z ustanovení § 237 odst. 1 písm. a) občanského soudního řádu (dále jen "o.s.ř."). Jako dovolací důvod uvádí, že podle jejího názoru rozhodnutí odvolacího soudu spočívá na nesprávném právním posouzení věci (dovolací důvod podle ustanovení § 241a odst. 2 písm. b) o.s.ř.).

Dovolatelka především poukazuje na skutečnost, že odvolací soud, který vycházel ze skutkových zjištění soudu prvního stupně, bez dalšího bližšího zdůvodnění dovodil, že vyklizení bytu zemřelého syna žalobkyně a částečná likvidace jeho věcí nemůže představovat neoprávněný zásah do jejích osobnostních práv, ani jejího zemřelého syna. Dovolatelka připomíná, že součástí soukromého života je rodinný život zahrnující vztahy mezi blízkými příbuznými. Ve světle širšího vnímání pojetí práva na ochranu soukromí jako jedné ze složek práva na ochranu osobnosti je zřejmé, že pozůstalá osoba má v rámci svého práva na soukromý a rodinný život a ochranu rodinných vazeb, též právo na uchování si památky po zemřelém, ať již v jakékoliv formě a rovněž právo požadovat uchování důstojnosti zemřelé blízké osoby i po její smrti. Dovolatelka je přesvědčena, že neoprávněný zásah, k němuž došlo necelé dva měsíce po smrti jejího syna, by jako závažnou újmu pocítoval zpravidla každý člověk nacházející se v její situaci. Je proto tento neoprávněný zásah i při objektivním posouzení neoprávněným zásahem do práva na ochranu osobnosti podle ustanovení § 11 násl. o.z.

Dovolatelka proto navrhl, aby rozsudek odvolacího soudu byl zrušen.

K podanému dovolání se žalovaný nevyjádřil.

Dovolací soud uvážil, že dovolání bylo podáno oprávněnou osobou, řádně zastoupenou advokátem podle ustanovení § 241 odst. 1 o.s.ř., stalo se tak ve lhůtě stanovené ustanovením § 240 odst. 1 o.s.ř., je charakterizováno obsahovými i formálními znaky požadovanými ustanovením § 241a odst. 1 o.s.ř. Dovolání vychází z dovolacího důvodu podle ustanovení § 241a odst. 2 písm. b) o.s.ř. a je přípustné podle § 237 odst. 1 písm. a) o.s.ř.

Dovolací soud poté přezkoumal napadený rozsudek odvolacího soudu v souladu s ustanovením § 242 odst. 1 až 3 o.s.ř. a dospěl k závěru, že toto rozhodnutí nelze z hlediska výtek obsažených v dovolání žalobkyně považovat za správné (§ 243b odst. 2 o.s.ř.).

Z ustanovení § 242 o.s.ř. vyplývá, že právní úprava institutu dovolání obecně vychází ze zásady vázanosti odvolacího soudu rozsahem dovolacího návrhu. Dovolací soud je přitom vázán nejen rozsahem dovolacího návrhu, ale i uplatněným dovolacím důvodem. Současně je však v případech, je-li dovolání přípustné, povinen přihlídnout i k vadám uvedeným v ustanovení § 229 odst. 1, § 229 odst. 2 písm. a) a b) a § 229 odst. 3 o.s.ř., jakož i k jiným vadám řízení, které mohly mít za následek nesprávné rozhodnutí ve věci, a to i tehdy, když nebyly uplatněny v dovolání. Ty se však z obsahu spisu nepodávají.

Jak již bylo uvedeno, dovolatelka uplatňuje dovolací důvod ve smyslu ustanovení § 241a odst. 2 písm. b) o.s.ř. Tento dovolací důvod se vztahuje na případy, kdy je tvrzeno, že dovoláním napadené rozhodnutí spočívá na nesprávném právním posouzení věci, t.j. je poznamenáno nesprávným právním

posouzením. Jde tedy o omyl soudu při aplikaci práva na zjištěný skutkový stav. O takový případ jde tehdy, pokud soud buď použije jiný právní předpis, než který měl správně použít nebo jestliže sice aplikoval správný právní předpis, avšak nesprávně jej vyložil. Přitom nesprávné právní posouzení věci může být způsobitelným dovolacím důvodem jen tehdy, bylo-li rozhodující pro výrok rozhodnutí odvolacího soudu. Jde tak především o omyl soudu při aplikaci práva na zjištěný skutkový stav.

Podle ustanovení § 11 o.z. má fyzická osoba právo na ochranu své osobnosti, zejména života a zdraví, občanské cti a lidské důstojnosti, jakož i soukromí, svého jména a projevů osobní povahy. Podle ustanovení § 13 odst. 1 a 2 o.z. má fyzická osoba právo se zejména domáhat, aby bylo upuštěno od neoprávněného zásahu do práva na ochranu její osobnosti, aby byly odstraněny následky těchto zásahů a aby bylo dáno přiměřené zadostiučinění s tím, že pokud by se nejevilo postačujícím toto (morální) zadostiučinění proto, že byla ve značné míře snížena důstojnost fyzické osoby nebo její vážnost ve společnosti, má fyzická osoba právo na náhradu nemajetkové újmy v penězích.

Ke vzniku občanskoprávních sankcí za nemajetkovou újmu způsobenou zásahem do osobnosti fyzické osoby podle § 13 o.z. musí být jako předpoklad odpovědnosti splněna podmínka existence zásahu objektivně způsobitelného vyvolat nemajetkovou újmu spočívající buď v porušení nebo jen ohrožení osobnosti fyzické osoby v její fyzické a morální integritě, tento zásah musí být neoprávněný (protiprávní) a musí zde být příčinná souvislost mezi tímto zásahem a újmou vzniklou na osobnostních právech fyzické osoby. Nenaplnění kteréhokoliv z těchto předpokladů vylučuje možnost nástupu sankcí podle ustanovení § 13 o.z.

Občanskoprávní ochrana osobnosti fyzické osoby podle ustanovení § 13 o.z. se tedy uplatní u těch zásahů do osobnosti takové osoby chráněné všeobecným osobnostním právem, které lze kvalifikovat jako neoprávněné (protiprávní). Neoprávněným zásahem je zásah do osobnosti fyzické osoby, který je v rozporu s objektivním právem, t.j. s právním řádem.

Jestliže podle ustanovení § 11 o.z. má fyzická osoba právo na ochranu své osobnosti, a současně ustanovení § 13 téhož zákona fyzické osobě dotčené v její osobnostní sféře dává mimo jiné právo požadovat z tohoto důvodu odpovídající zadostiučinění (a to ať morální nebo případně i majetkové), je především třeba ozřejmit, co je obsahem této zákonem předpokládané ochrany osobnosti.

Při vědomí mnohosti možných definic lze za osobnost považovat člověka jako jednotlivce, jako subjekt poznání, resp. poznávání, prožívání a jednání ve své společenské podstatě i individuálních zvláštěnostech, jako nejmenší sociální jednotku i určitou psychofyzickou a sociálně psychickou strukturu. Z hlediska psychologie se osobnost může jevit jako historicky se krystalizující a vyvíjející se celek, systém duševních (ale nepochybně i duchovních) vlastností a tendencí jednotlivce, charakterových rysů, schopností, temperamentu, postojů, potřeb a zájmů, vzdělání, náboženského a kulturního zaměření, přičemž jedním z podstatných rysů osobnosti je vědomí. Osobnost se projevuje jako dynamický systém, jehož rysy se mění podle věkových stupňů přičemž dosahují relativně větší stálosti v dospělosti. Psychologické vlastnosti osobnosti jsou zprostředkovány zvláštěnostmi nervového systému, které však samy o sobě neurčují charakter, zájmy a sklony člověka. Ty se vytvářejí v procesu individuálního vývoje vlivem výchovy, výuky a společenského prostředí vůbec, přičemž aktivita subjektu "sebetvoření člověka" v průběhu vývoje roste. Podstatou osobnosti jsou její vztahy k vnímané skutečnosti, k druhým lidem, ke kulturně společenským hodnotám, k aktuálnímu stavu společensko - politického prostředí apod. Tyto vztahy se projevují ve styku s lidmi, v jednání a chování člověka, jeho kulturními výtvoři apod. Každá osobnost má obecné vlastnosti všelidské povahy, zároveň však odráží specifické historické podmínky své doby, národa, společenského zařazení, povolání a má své svérázné, neopakovatelné rysy. Je tak mimo jiné i produktem své doby a jejích podmínek, zároveň v té či oné míře svým podílem na tom produkuje tuto dobu a její podmínky utvářením a přetvářením svého okolí. Nelze samozřejmě opomenout ani fyzické složky osobnosti fyzické osoby, jako je úroveň jejího zdraví, zvláštěnosti vyplývající z jejího individuálního vzhledu a

stavby těla, příslušnosti k mužské nebo ženské populaci, konkrétní lidské rase, apod. Přes mnohost těchto jednotlivých složek osobnosti je však nutno osobnost fyzické osoby vždy vnímat v její ucelenosti a nedělitelnosti.

Mnohočetnosti projevů jednotlivých stránek lidské osobnosti fyzické osoby odpovídá i myslitelné široké spektrum možných neoprávněných zásahů proti některé z těchto složek osobnosti. Přesto však vždy bude takovým zásahem dotčena přímo samotná osobnost fyzické osoby jako celek naznačených vlastností a charakteristik. A protože se jedná o nejvlastnější, nejnaternější a nejintimnější sféru lidské osoby, jejíž dotčení zvenčí je zásahem dotčenou fyzickou osobou velmi často pocítováno se značně nepříznivou intenzitou, je proto nepochybně věcí zákona této osobnostní sféře poskytovat příslušnou právní ochranu. Občanský zákoník proto právo na ochranu osobnosti fyzické osoby upravuje jako jednotné právo, jehož úkolem je v občanskoprávní oblasti zabezpečit respektování osobnosti fyzické osoby a její všestranný svobodný rozvoj. Jde o důležité rozvedení a konkretizaci článků 7, 8, 10, 11, 13 a 14 Listiny základních práv a svobod. Přitom v tomto jednotném rámci práva na ochranu osobnosti existují jednotlivá dílčí práva, která zabezpečují občanskoprávní ochranu jednotlivých hodnot (stránek) osobnosti fyzické osoby jako neoddělitelných součástí celkové fyzické a psychicko - morální integrity osobnosti. Výčet těchto jednotlivých práv tak, jak jsou uvedena v občanském zákoníku je pak pouze demonstrativní.

Již soud prvního stupně připomněl, že žalovaný zasáhl konkrétně do práva žalobkyně na soukromí, vytváření si rodinných vazeb - konkrétně na uchování památky po nejbližším rodinném příslušníkovi. Odvolací soud pak správně poukázal na skutečnost, že předmětem všeobecného osobnostního práva je osobnost každé fyzické osoby v její fyzické morální jednotě. Kromě hodnot tvořících integritu fyzické osoby, které vypočítává § 11 o.z. pouze příkladmo, jsou chráněny i hodnoty další, přičemž vždy musí jít o hodnoty ryze osobní povahy. Charakteristickým znakem osobnostních práv pak je, že jsou dána každé fyzické osobě od jejího narození (případě početí) až do její smrti, přičemž jednou ze základních zásad rozhodování podle § 11 násl. o.z. je objektivní hledisko. Přes tuto skutečnost je patrné, že si odvolací soud zcela důsledně neujasní povahu předmětného zásahu.

Významnou ústavně chráněnou hodnotou osobnosti každé fyzické osoby ve vztahu k ostatním subjektům ve společnosti vytvářené na rovném právním postavení je soukromí fyzické osoby, neboli její osobní soukromí. Hluboký pocit diskrétnosti a intimity existující v základu každé lidské bytosti vyžaduje účinnou ochranu soukromého osobního života. Bez ochrany soukromí by nebylo ani svobody. Ustanovení § 11 o.z. hovoří o soukromí fyzické osoby, Listina základních práv a svobod v čl. 7 o nedotknutelnosti soukromí osoby a v čl. 10 odst. 2 o ochraně před neoprávněným zasahováním do soukromého a rodinného života (tj. rodinného soukromí), Úmluva o ochraně lidských práv a základních svobod v čl. 8 o soukromém a rodinném životě. Výklad pojmu „osobní soukromí“ pak nelze nepřiměřeně restriktivně omezovat tak, že by z něj byl vyloučen „vnější svět“, neboť respektování soukromého života musí zahrnovat do určité míry i právo na vytváření a rozvíjení vztahů s dalšími lidmi. Osobní soukromí fyzické osoby lze obecně vymezit jako vnitřní sféru života fyzické osoby, která je vytvořena skutečnostmi jejího soukromého života a jež je nezbytná pro její seberealizaci a další rozvoj. Občanské právo proto musí s ohledem jak na oprávněné individuální zájmy fyzické osoby, tak na nezbytné společenské potřeby vyváženě zabezpečovat, aby fyzická osoba měla např. možnost podle svého vlastního uvážení a sebeurčení svobodně rozhodnout, zda vůbec a v kladném případě v jakém rozsahu, v jaké formě a jakým způsobem mají být skutečnosti jejího soukromého života zpřístupněny jiným subjektům (pozitivní složka), právě tak jako se úspěšně vzepřít neoprávněným zásahům do jejího osobního soukromí ze strany jiných subjektů s rovným právním postavením (negativní složka). Soukromá sféra fyzické osoby, v níž je zabezpečováno svobodně realizovat svou osobnost, vytváří základ její celkové vnitřní jistoty a bezpečí (srovnej publikace Karl Knap, Jiří Švestka a kol. „Ochrana osobnosti podle občanského práva“, 4. podstatně přepracované a doplněné vydání, Linde Praha, a.s. 2004, str. 129 násl.). Je pak zřejmé, že přes smrt

fyzické osoby pravidelně dále u osob jí nejbližších přetrvávají vytvořená a prožívaná rodinná pouta ve formě piety, resp. kultu, přičemž jejich význam pro prakticky každou pozůstalou fyzickou osobu je nepopiratelný. Proto necitlivý neoprávněný zásah proti této chráněné sféře fyzické osoby představovaný znemožněním realizace práva na pietu je zásahem do soukromí, který podle okolností může odůvodnit potřebu ochrany pozůstalé fyzické osoby podle ustanovení § 11 násl. o. z. Je-li pak takovým zásahem současně např. znevážena samotná zemřelá fyzická osoba, pak přistupuje i možnost postmortální ochrany této osoby podle § 15 odst. 1 o.z.

V daném případě popsaný zásah žalovaného zcela neoprávněně postihl soukromí žalobkyně jako nejbližší pozůstalé v oblasti prožívání a realizace piety ve vztahu k zemřelému synovi. Je zřejmé, že tento neoprávněný zásah by byl jako závažný pocítován obecně. Proto závěr odvolacího soudu, že v tomto případě se jednalo pouze o subjektivní vnímání tohoto zásahu žalobkyní, není správný.

S ohledem na popsané skutečnosti nelze dovoláním napadený rozsudek Vrchního soudu v Praze pokládat za správný (§ 243b odst. 2 o.s.ř.). Nejvyšší soud České republiky proto toto rozhodnutí, včetně souvisejícího výroku o nákladech řízení, zrušil a vrátil věc uvedenému soudu k dalšímu řízení (§ 243b odst. 2 a 3 o.s.ř.). K projednání věci nebylo nařízeno jednání (§ 243a odst. 1 o.s.ř.).

© EPRAVO.CZ - Sběrka zákonů, judikatura, právo | www.epravo.cz

Další články:

- [Započtení](#)
- [Reorganizace](#)
- [Soudní poplatky \(exkluzivně pro předplatitele\)](#)
- [Spotřebitel \(exkluzivně pro předplatitele\)](#)
- [Správa společné věci \(exkluzivně pro předplatitele\)](#)
- [Správní řízení \(exkluzivně pro předplatitele\)](#)
- [Vylučovací žaloba \(exkluzivně pro předplatitele\)](#)
- [Promlčení, insolvence](#)
- [Nepřiměřená délka řízení \(exkluzivně pro předplatitele\)](#)
- [Výše výživného \(exkluzivně pro předplatitele\)](#)
- [Výživné \(exkluzivně pro předplatitele\)](#)